

NATURCENTER ASSENS

VISION

Introduktion

Naturcenter Assens er ikke et sted, men synonym med den samlede naturformidling i Assens Kommune. Nærværende dokument beskriver en vision for, hvordan den eksisterende naturformidling kan organiseres og udvikles, så naturformidlingen bliver et godt redskab i forvaltningen af kommunens grønne profil, og et organisatorisk knudepunkt for en stor del af realiseringen af den nyligt vedtagne klimastrategi.

Dokumentet er struktureret i fire hoveddele med overskrifterne:

- Hvad har vi nu?
- Hvilke muligheder har vi?
- Relation til klimastrategien
- Den organisatoriske vision

Der er en femte: 'Hvad vil vi og hvad gør vi?', men den overlader vi til byrådet, som vi forhåbentlig er repræsenteret i efter nytår.

Hvad har vi nu?

Naturvejleder

Christian Heller er ansat i Assens Kommune som natur- og friluftvejleder. Han er uddannet lærer, naturvejleder og friluftvejleder.

Naturcenter Båggø

Naturskolen fungerer reelt som en lejrskole med kapacitet til ca. 48 overnattende, og følgende faciliteter:

24 overnatningspladser til elever fordelt på to sovesale (12 i hver) og to værelser til lærere.

Derudover er der fire ferieværelser i en separat bygning (se billede), hver med 4 sengepladser, tekøkken og bad og toilet.

Endvidere er der mulighed for nogle ekstra opredninger.

I hovedhuset er der køkken til 60 pers., tre brusebade og fem toiletter. Der er spisesal til 60 samt to undervisningslokaler.

Podcasts

Christian har lavet en serie af podcasts med titlen "Natur til tiden". Der er 11 episoder: "Julens dyr, rensdyr og mus", "Den spættede sæl", "Livet på det lave vand", "Bågø", "Lort", "Rådyr", "Vissenbjergbakkerne", "Hornfisk", "Myrer", "Edderkop", "Naturtur Helnæs", "Naturquiz", "Muldvarp", "Fuglekongen" og "Hassel".

De kan streames fra et antal websites, der er listet på assens.dk.

Udlånskasser

Naturformidlingen råder i dag over et antal udstyrspakker til udlån. Her kaldes en pakke for en kasse uanset om det så fysisk er en kasse, Udstyrskasserne er:

- Tæt på-kassen: Digitale mikroskoper og et snake-cam.
- 15 personers lavvu (samisk tipi - et stort telt).
- Bålmadskasse
- Waders og net

Skoleskoven ved Melby

I Melby-skoven (lige øst for Assens) er der et undervisningslokale og 4-5 parceller á ca. 0,5 ha i dets umiddelbare nærhed. En parcel kan adopteres af en skoleklasse, der så forpligter sig til at bruge 4 undervisningsdage om året på naturpleje af skovstykket. Der fældes, ringes, stævnes, nyplantes osv.

Forløb

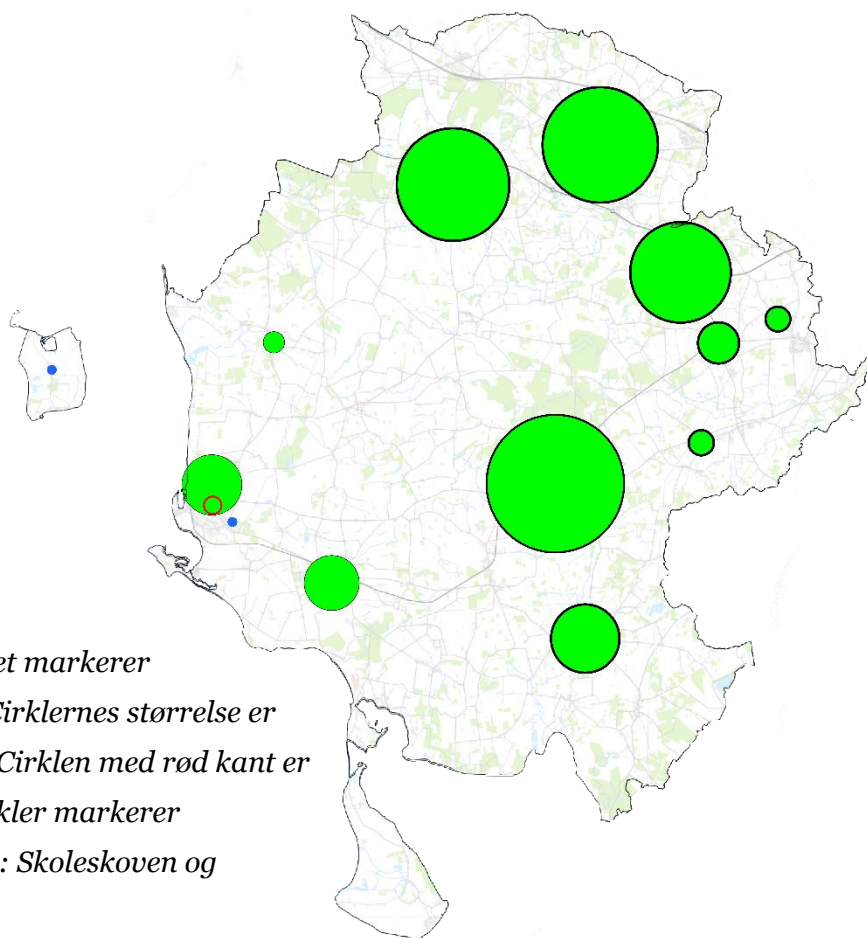
Naturvejlederen tilbyder nogle forløb, med forskellige målgrupper og natur-temaer. De bærer titlerne: "Det kribler og krabler i krattet", "Skoven – fabrik og spisekammer", "Naturens energi", "Å Ååå Å Å Å Ååååå Å Å Å Å Åååå Å Å", "Spis din skolegård", "Monsterjagt", "Kan DU løbe fra en hare?", "Fem superseje dyrs superkræfter", "Hulemandens værksted", "Skovens skjulte science", "Natur-CSI: Mysteriet om den døde rotte", "Det matematiske træ", "Det kribler og krabler i matematikken" og "Kort og kompas i idræt og matematik".

Forløbene er beskrevet i et katalogⁱ, hvor målgruppe, pædagogisk indhold, variationer, praktiske informationer er præsenteret. Alle forløbene kan tilpasses i indhold og varighed, så de passer til brugeren.

Christian tilbyder også historiefortælling.

Flere fakta og bearbejdede data

Selvom naturvejlederen er kørende og kommer i hele kommunen, er der en klar vægt når det kommer til fysiske baser. Bågø naturcenter er så langt fra alle skoler, at det er ens for alle. Skoleskoven ligger tæt på Assens.

De grønne cirkler på kortet markerer kommunens folkeskoler. Cirklernes størrelse er udtryk for elevtal (2019). Cirklen med rød kant er Pilehaveskolen. De blå cirkler markerer naturformidlingens baser: Skoleskoven og Naturcenter Bågø.

Det ses tydeligt på kortet, at baserne er så langt væk som muligt fra størstedelen af kommunens borgere i skolealderen. Skoleskoven benyttes i dag af klasser fra fire skoler: Hårby skole, Pilehaveskolen, Verninge skole og Køng idrætsfriskole (der ikke er med på kortet herover). Der er pt. kapacitet til otte klasser i Skoleskoven.

Naturvejlederen kommer i hele kommunen, men bruges mest af Pilehaveskolen, Verninge skole, Vissenbjerg skole og børnehaver i Aarup og Assens.

På et år har han ca. 160 aftaler med børnehaver og skoler, halvt af hver. Hvad skolerne angår er der en meget klar overvægt af indskolingselever fra 0.-4. klasse. Derudover omkring 60 aftaler af anden art (sommerferienaturskole, offentlige arrangementer, ”stress i naturen” osv.).

I indeværende skoleår er der 12 aftaler på Bågø mod 7 i sidste. Øgningen skyldes, at færgeoverfarten blev gratis.

Naturvejlederen vurderer selv, at kapaciteten for aftaler er brugt op. Dog ligger ture med børnehaver om formiddagen, hvilket efterlader en del tomme eftermiddage i kalenderen.

Hvilke muligheder har vi?

Flere lånekasser

Der kan tænkes adskillige andre ting, som naturcenteret kunne have materialer til udlån for:

- Snittekasse med classesæt i snitteknive, slibesten, et par økser, kiler, sneglebor og save.
- Fuglekasse med kikkerter og bøger om fjer, æg og selvfølgelig artsbestemmelse af fugle.
- Insekt-kasse med plastikslinge egnet til at lave insektstøvsugere af og stof/tyl egnet som filtre i samme. Bøger til artsbestemmelse af insekter.
- Gipsafstøbningskasse med pensler, gips og bøger om dyrespor.
- ...

Samlende hjemmeside

Naturcenter Bågø præsenteres i dag på Assens Kommunes’ hjemmeside, som del af et ”ud i naturen”-tema under ”vær aktiv”-hovedtemaet. Men præsentationen er nødtørftig – der er ingen information om hovedbygningens faciliteter, og værelsernes faciliteter er kun tilgængelige via en bookingside.

På en anden side under samme tema finder man ”Naturvejledning”, men det er kun en stor kontaktformular. Man finder ikke præsentation af de forløb, naturvejlederen tilbyder og eksistensen af skoleskoven er hemmelig for offentligheden.

På en tredje side finder man de podcasts (serie af optagelser, hvor naturvejlederen fortæller og guider), under det utroligt lidt informative sidenavn ”Natur til tiden”, der godt nok er podcastens titel, men ret uegnet som hjemmesidelink.

På ingen side findes pædagogisk materiale som f.eks. en oversigt over hvilke udlånskasser, naturformidlingen råder over. Det findes muligvis på en intern side i kommunen, men det gør det jo ikke tilgængeligt for lærere fra de øvrige 97 kommuner.

Essensen er, at man skal være nysgerrig i forvejen, for at finde ud af, at der er en æblehave i Flemløse eller en spændende podcast osv. Det er ingen appetitvækker, der gør besøgene nysgerrige, og giver dem lyst til at besøge Haarby Vådområde eller en af aflejringsbakkerne fra istiden.

Når man skal præsentere Assens Kommune for potentielle tilflyttere, fremhæver man den skønne natur. Men naturen præsenteres ikke særlig godt.

Vi forestiller os en samlende hjemmeside med fokus på naturformidling. Om præsentation af de øvrige naturemner i kommunen skal være på samme side eller have sin egen side må afgøres før implementeringen.

Inspiration kan ses på følgende tre kommunale naturcentres hjemmesider:

- Helsingør: <http://www.nyruphus.dk/>
- Ishøj: <http://www.ishojnaturcenter.dk/>
- Randers: <https://naturcenter.randers.dk/randers-naturcenter/>

Det skal samtidig nævnes, at de tre eksempler er top-3. Langt de fleste kommuner har ikke engang det informationsniveau Assens har. Men det fortæller ikke, at det er godt! Det fortæller bare hvor underprioriteret naturformidlingen er over det meste af landet. Med en ambitiøs klimastrategi, mener vi, at det er naturligt, at kommunen også er ambitiøs, når det kommer til præsentation af natur og naturformidling.

Skinneacyklerne

Skinneacyklerne er i dag drevet af Lilleskov Teglværk, og udlejningen sikrer betydelig finansiering til museet. Imidlertid savner foreningen nok det 'drive', der skal til for at udvikle attraktionen, og udnytte dens langt større potentiale. Lilleskov Teglværk bør stadig drive udlejningen og sikre sig finansiering, men attraktionen bør udvikles af Naturcenter Assens, der kan anlægge en mere overordnet tilgang, og etablere samarbejde med interessenter, f.eks. Æblefestivalen, gastronomiske oplevelser på ruten osv.

Pædagogisk assistance

Det tjener flere gode formål at rykke folkeskolens undervisning ud fra klasselokalet og ud i naturen. Variation i undervisningen giver eleverne motivation, eleverne får opbygget naturdannelse og eksempler fra den virkelige verden kan underbygge forståelsen af emnet. Endelig får eleverne rørt sig en smule, og får øjnene væk fra en skærm. Men underviserne kan have svært ved at se, hvordan de kan inddrage naturen i deres fag. Det er ikke et nemt valg for læreren at vælge ude i stedet for inde, og i de fleste fag er der ikke nogen oplagte naturlige indfaldsvinkler.

Naturcenteret kan have en pædagogisk konsulent tilknyttet. Måske en lærer, der arbejder 1/2 tid for naturcenteret og 1/2 tid på en skole?

Naturcenteret kan tilbyde webinarer til lærere og pædagoger, hvor de "teases" med mulighederne og måske også får et par ideer til, hvordan naturen kan integreres i undervisningen eller omvendt.

Lystfiskercenteret

Det kommende nationale lystfiskercenter åbner også mulighed for flere tilbud. Naturvejlederen arbejder allerede på at lave undervisningsture med udgangspunkt i lystfiskercenteret.

Der er fine fiskepladser på Bågåøⁱⁱ, og det virker oplagt, at præsentere lystfiskere for muligheden for at booke et værelse på Bågåø Naturcenter, for at fiske ørreder i Lillebælt.

Husdyr

Det kan være overraskende for mange børn, hvor kødet eller ulden kommer fra. Dyr er et naturligt samtaleemne, og kan bruges til at "bryde isen" for børn med lidt for meget social afstand til at få noget ud af de egentlige aktiviteter. Det vil for mange være en oplevelse at komme helt tæt på, klappe eller holde et dyr. Naturcenter Assens bør have et mindre dyrehold på en af "baserne". Dels er det oplagt med et par "nemme" husdyr som får og høns, men det kan også være interessant med små levende dyr, som børnene kan holde eller ligefrem låne med hjem i klassen og passe. Eksempler kunne være mus, vandrede pinde eller egespindere (silkesommerfuglelarver).

Måske kan man dele bygningerne med beboere, dels så der også kan holdes mere krævende dyr som heste eller katte, dels så de kan passe de andre dyr i en snæver vending.

Flere baser

Med en base tænkes et fysisk sted, hvor "kunder" kan møde naturvejledningen adskillige gange i løbet af børnehav- og skoletid. Det gør det nemmere for hjernen at huske de forskellige oplevelser, fordi de knytter sig til samme sted. En base giver også et fast udgangspunkt for oplevelsesture, så naturguiden/-vejlederen lærer området fuldstændigt at kende, og ved hvor hver rævegrav, myretue, spætteværksted og træstub er, og ved hvor man altid kan finde ugleglyp, rådyrlort eller egerngnav. Baser kan også give særlige muligheder. Skoleskoven er - som navnet antyder - noget, der handler om skov. Måske kunne der også være en skolefold på en gård på et nedlagt landbrug som en base med nogle "nemme" husdyr som geder, får og høns? Og et undersøgelseslokale, hvor eleverne kan undersøge indsamlede effekter under mikroskop. Robust, så det kan tåle, at man beholder gummistøvlerne på.

Måske kan en base bare være et stykke mark et sted, hvor skoleklasser kan have lodder med økologisk dyrkning, lidt à la Skoleskoven, bare skolehaven eller skolemarken?

En base gør også, at naturformidlingen vil blive mere efterspurgt. Eleverne vil spørge ”skal vi ikke snart ud på naturcenteret igen?” eller ”skal vi ikke snart ud til dyrene igen?” eller ”hvordan går det mon med hønsene?”...

Det er meget væsentligt at tænke transportmuligheder ind i placeringen af flere baser. Baser skal være i nærheden af et Fynbus stoppested.

Udlejning af Bågø Naturcenter

Naturcenteret har kapacitet til at være belagt meget mere end i dag. Desværre fremgår den reelle belægning ikke af bookingsiden, da coronaen har forhindret forsamlinger, men der er ikke tvivl om, at der kan gøres meget mere for at sælge ophold på naturcenteret. Man skal direkte ind på kommunens hjemmeside, evt. via visitassens.dk, for at booke. Hvis man leder efter overnatning på en af de store portaler (f.eks. booking.com) figurerer naturcenteret slet ikke. Man skal med andre ord i forvejen vide, at man vil til Bågø, for at finde stedet.

Naturcentret kan markedsføres til andre kommuners skoler som et muligt lejrskolested.

I mangel af et vandrehjem i Assens, var det måske heller ikke dumt, hvis turister kunne se, at der var fire værelser på vandrehjemsniveau kun en færge fra Assens.

Flere tilbud

Strabadsture – sjov i naturen

Det behøver ikke at være læring det hele! Man kan forestille sig aktiviteter, der bare går ud på at have det sjovt, mens man opholder sig i naturen. Eksempelvis gummistøvlekast, linegang på rafte, kast med redningsreb, bue og pil mod halmballe (med politiets velsignelse), pingvinfodbold, samarbejdsøvelser, kimsleg, tovtrækning, mega-kryds og bolle i skovbunden osv.

Strabadsture vil kunne f.eks. tilbydes SFO'er, og man behøver ikke en uddannelse som naturvejleder, for at kunne afvikle dem.

Overnatningsture

Naturcenteret kunne råde over store telte (råder allerede over en lavvu) og lejrudstyr, og kunne være ”konsulenter” på en overnatningstur, så usikre lærere kan være sikre på, at bålet bliver tændt og maden lavet. Måske kunne der indgå en naturaktivitet eller sjov i naturen.

Overnatning ude kan hurtigt blive til en overlevelsestur ved at variere graden af hjælp, og måske er der intet telt, så de skal bygge bivuak selv? Måske er der ikke indlagt underholdningsprægede aktiviteter, men mere udfordringer som f.eks. ”byg en granrisbåd og hent frokosten på den anden side af floden”.

Overlevelsesture er den klassiske teambuilding, og udfordringerne kan tilpasses, så den er god til at sammentømre en bestemt skoleklasse, eller bryde nogle bestemte klikker.

Ture særligt tilrettelagt særlige målgrupper – inklusionsbørn, blinde, døve, bevægelseshæmmede osv.

Man kan nemt forestille sig, at naturoplevelser er en mangelvare for mange mennesker med særlige behov. Men det er overhovedet ikke umuligt at planlægge oplevelser, der egner sig til folk med forskellige handicap. Det kræver blot god forberedelse de første par gange.

Det er heller ikke usandsynligt, at det kan gøre noget godt for inklusionsbørn at lære at opholde sig i naturen og bruge den til at koble fra og hvile sanserne. Det er naturligvis godt, hvis det øger deres koncentrationsevne i skolen en dag eller to, men det vil også højne deres livskvalitet gevaldigt, hvis de allerede som børn lærer at bruge naturen som et værktøj til at håndtere deres koncentrationsbesværⁱⁱⁱ.

Snittekurser

Rigtig mange børn har aldrig lært at bruge en kniv. Der kan arrangeres snittekurser, hvor de måske først fælder et lille træ og deler det ned med sav, kløver stykkerne og snitter ting og sager af stykkerne. Guiden har en bunke eksempler med på, hvad man kan snitte. Smørekniv, hyldefløjte, australske musikinstrumenter, vandrestok, snobrødspind osv.

Eksport til nabokommuner

Bliver tilbuddene i Naturcenter Assens tilstrækkelig gode, vil nabokommuner også trække på dem. F.eks. havde Naturcenter Nyruphus (Helsingør)^{iv}, da de var en selvejende institution, et væsentligt salg til institutioner i især Fredensborg-Humlebæk Kommune.

Virksomhedsservice

Virksomheder kan også bruge naturformidlingen. Det oplagte eksempel er til teambuilding, men man kan sagtens udvikle virksomhedsservicen lidt. Hvorfor kan personaleforeninger ikke få arrangeret oplevelsesture af naturcenteret? Måske med familier, så der skal være aktiviteter, hvor alle aldersgrupper kan være med? Måske kan virksomheder købe abonnement, så medarbejdere kan få rabat på ture?

Frivillige og eksterne

En del aktiviteter kan gennemføres af frivillige. Enten hvis aktiviteterne slet ikke har pædagogisk sigte, eller hvis det pædagogiske indhold er meget lille og oplevelseselementet stort, som det f.eks. kan være tilfældet med børnehaveture eller SFO'er.

Andre gange kan det bare være praktisk at være to. Måske vidensformidlingen varetages af naturvejlederen, men det kan lige så godt være en frivillig, der hjælper med at rejse lavvuen eller tænder bålet.

Naturcenteret kan også benytte sig af eksterne på timebasis. Det kan f.eks. være, at naturcenteret vil tilbyde en svampetur (med behørig ansvarsfraskrivelse) og hyrer en svampekender til at gå den tur. Det kunne også være en dreven ornitolog, der blev hyret et par timer til at gå en nattergaletur. Det kan såmænd også bare være en dreven spejder, der laver strabadstur eller hjælper en klasse på overnatningstur.

Form

Der kan være fordele ved at flytte naturformidlingen lidt væk fra kommunen, så den i højere og mere direkte grad styres af brugerne og i det hele taget har mere frihed. Samtidig har kommunen behov for at sikre, at der er et vist niveau af naturformidling i kommunen, og at investeringen i naturskolen på Bågø giver "afkast". Et kompromis synes (i øvrigt som altid), at være det bedste valg.

Man kunne tænke sig en model á la Udvikling Assens.

En forening af brugere (skoler, institutioner og for den sags skyld familier), men med stærk tilknytning til kommunen. Medlemmerne betaler kontingent mod nedsatte priser på ydelser. Det vil sikre finansiering, samtidig med at brugerne får ejerskab og kan være med til at udvikle ydelserne, så de modsvarer behovene, gennem en demokratisk valgt bestyrelse.

Kommunen kan have pladser i bestyrelsen mod finansielt at sikre, at foreningen har en naturvejleder og bygningen på Bågø og andre baser rundt om i kommunen.

Løsningen kan – afhængigt af det kommunale tilskud – betyde brugerbetaling. Det er i dag gratis for skoler og institutioner at benytte naturvejlederen på Fyn-siden. Brugerbetaling giver mulighed for at graduere prisen i forhold til længden og tidspunktet. Der er stor efterspørgsel på naturvejledning om formiddagen, og meget lille efterspørgsel om eftermiddagen.

Relation til klimastrategien

Indsats #28 i kommunens klimastrategi hedder "Skolehaver". Skolehaver er, som nævnt ovenfor, oplagte baser for naturcenteret. Det er præcis samme koncept som skoleskoven. Skoleklasser kan passe en parcel på f.eks. ¼ ha. som køkkenhave. Parcellerne kan have fælles komposteringsanlæg. Der kan være en mængde fælles redskaber (der kan bookes), rindende vand, grovkøkken, bord/bænke-sæt, undervisningslokale, sansehaver... Måske bør der være adskillige skolehaver med

tanke på tilgængeligheden. Der er jo ikke udsigt til, at den offentlige transport i kommunen bliver opprioriteret. Man kunne også forestille sig, at Naturcenteret drev én forkromet skolehave med sansehave, undervisningslokale, grovkøkken osv. og skolerne så hver især havde små lokale skolehaver, og klasserne så engang i mellem besøgte den store forkromede skolehave, og fik inspiration og viden med hjem.

Indsats #29 i kommunens klimastrategi hedder "Børn er ambassadører". Tanken er, at ved at øge børnenes klimaforståelse og indsigt i bæredygtighed, præger man indirekte forældrene. Man vil benytte sig af CONCITO's skoletjeneste, temauger og undervisning. Det synes oplagt at kommunens egen naturformidling opgraderes til at kunne støtte grundigt op om indsatsen: Tilgængelighed, intern reklame til lærerne ift. muligheder, øget pædagogisk støtte i form af mere låneudstyr, færdige lektionsplaner, måske interne kurser eller ligefrem en decideret pædagogisk naturkonsulent.

Hvis kommunen ønsker at profilere sig som grøn kommune, vil det være påfaldende og mærkværdigt ikke også at have en toptunet naturformidling, for naturforståelse går hånd i hånd med forståelse for brug af jorden og dens ressourcer. (Og med biodiversitet).

Den organisatoriske vision

Som tidligere beskrevet tænker vi, at hele kommunens indsats inden for naturformidling administreres af den samme enhed, som kaldes "Naturcenter Assens".

Personalemæssigt skal det naturfaglige arbejde ledes - og i høj grad udføres - af en naturvejleder, der trækker på frivillige og eksterne i det omfang aktivitetsniveauet kræver det.

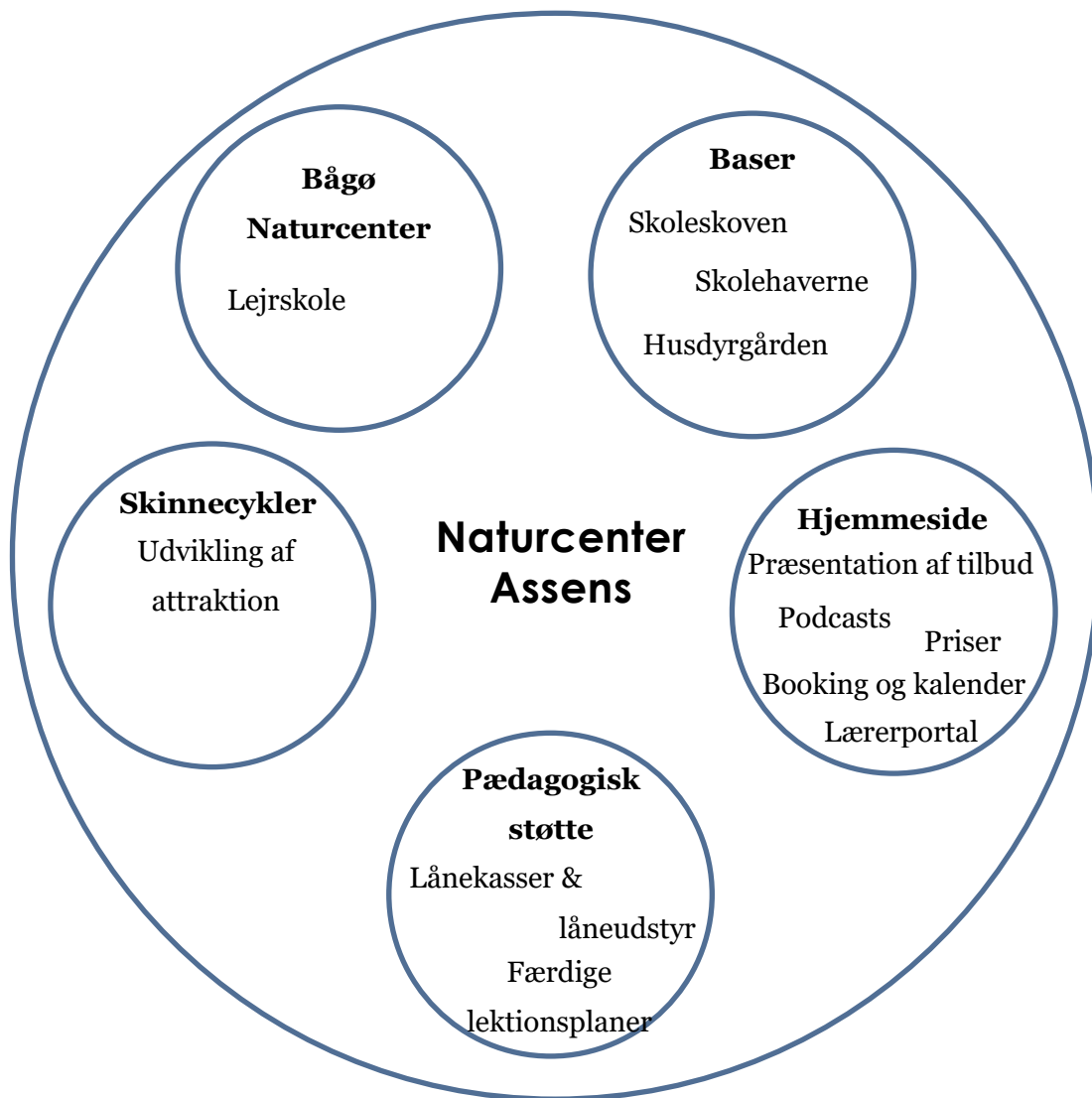
Bookning af tider, udstyr og Bågø Naturcenter håndteres af en administrativ medarbejder. Der kan nok findes en på rådhuset, der kan bruge 2-3 timer om ugen på det.

Udvikling af skinnecyklerne som attraktion varetages af et udvalg bestående af private interessenter, byrådspolitikere, naturvejlederen og Lilleskov Teglværk.

Hjemmesiden gøres fri af kommunens. Designet skal følge indholdet, og indholdet skal kunne opdateres uden at det skal via administrationen.

Mht. Pædagogisk assistance, er der ligesom to niveauer. Udlånskasser og udstyr kan sortere under naturvejlederen, men direkte pædagogisk støtte som færdige lektionsplaner, kurser og lignende kræver en investering i en pædagogisk konsulent.

Illustration på næste side.

ⁱ "Naturvejledning 2019 – Naturforløb for skoler", PDF.

ⁱⁱ <https://www.visitassens.dk/assens/planlaeg-ferien/fiskeplads-baagoe-gdk679029>

ⁱⁱⁱ <https://bupl.dk/artikel/ny-forskning-natur-styrker-boerns-koncentration/>

^{iv} <http://www.nyruphus.dk/>